

Regnskabsprovster
over
Vendelbo Provsti 1536—1677.
Ved C. Klitgaard.

Ved Reformationen bibeholdtes delvis den hidtil gældende Ordning, at der foruden Biskoppens Official, som repræsenterede ham i verdslige Anliggender, Ægteskabssager, Domsafsigelser paa Sysseltinget o. s. v., ogsaa var Sysselprovster, som styrede Bispedømmets regnskabsmæssige Forhold og havde Tilsyn med Kirkernes og Stiftelsernes økonomiske Forhold, reviderede Regnskaberne o. s. v. paa Bispens Vegne, hvorfor de da ogsaa kaldtes Regnskabsprovster (Dekaner). Dette sidstnævnte Embede vedblev at bestaa til Slutningen af det 17. Aarh., da Forretningerne lagdes ind under Stiftsøvrigheden (Stiftamtmand og Biskop)¹⁾, men efter Reformationen var Embedets Indehavere ikke længer gejstlige Personer, idet Kongen snart benaadede en, snart en anden med et sligt Embede enten med eller uden Afgift til Kronen, og Vedkommendes Fordel laa da i Forskellen mellem de Indtægter, han havde af Embedet — hver kgl. Kirke gav aarlig nogle Rdlr. eller nogle Tønder Korn — og den Afgift, han skulde yde i Forbindelse med Omkostningerne ved Revisionens Udførelse, der som

¹⁾ Allerede ved Recessen af 27. Febr. 1643 fik Stiftslæns mændene overdraget Tilsyn med Regnskaberne.

Regel skete ved en Fuldmægtig i den paagældende Landsdel. Aalborg Stift var delt i 3 Sysselprovstier, nemlig Vendelbo Provsti og Thyholm Provsti, hvortil hørte hele Thy, samt Provstiet paa Mors, hvortil i Slutningen af det 17. Aarh. hørte Hanherrederne.

Den første Regnskabsprovst i Vendelbo Provsti efter Reformationen var Magister Henrik Gerckens, der havde været Ammannensis hos Biskop Styge Krumpen. Han var benaadet med Volstrup Sognekald og dets daværende Anneks Torslev og Hørby, men ved Klemmebrevet 1555 anordnedes, at naar Henrik Gerckens kom af med Torslev Sogn, skulde dette være Hovedsogn med Lendum til Anneks¹⁾ og Hørby være Anneks til Volstrup. Anledningen hertil var, at en af de Kapellaner — vist Jens Knudsen —, der passede Præsteembedet for Mester Henrik, druknede ca. 1555 ved at passere Kurvad.

I Præsteindberetningen 1690²⁾ siges, at da Reformationen skete, blev »en gammel Jurist«, nemlig Magister Henrik, benaadet med Indkomsten af de 3 Sogne, men paa Betingelse af, at han ikke befattede sig med Præsteembedet, og det tilføjes endvidere, at han havde sin Residens i det »Barfred«, som tidligere fandtes i Volstrup Præstegaard.

1552 var han kommet til at skylde Kongen Penge paa sit Regnskab, og Kongen skred 1553 ind mod ham³⁾; men 1557 havde han faaet Sagen ordnet og indbetalt alt, hvad han skyldte paa Kongetiender, Præstegæsteri, Præsteskatte og andet, og han havde selv anden faaet sin Løn med Klædning, Foder m. v.,

¹⁾ Rørdam: Danske Kirkelove I 444 f.

²⁾ Wulff: Aalborg Stift. S. 82 f.

³⁾ Kancelliets Brevbøger 14. Febr. 1553.

hvorpaa Kongen 2. Aug. gav ham Kvittance og skænkede ham 20 Daler.¹⁾ Henrik Gerckens døde 1569²⁾, men havde i sine sidste Aar næppe andet med Embedet som Regnskabsprovst at gøre end at nyde en vis Indtægt deraf.

Rasmus Pedersen nævnes nemlig som Stiftsskriver fra ca. 1550³⁾ og havde ogsaa Mors og Thy under sig.⁴⁾

5. Juli 1556 fik han Kronens Gaard Gjettrup i Ulsted Sogn i Forlening uden Afgift, og paa den Tid havde han den selv i Værge⁵⁾, hvilket vel vil sige, at han brugte den. 14. Okt. 1560 fik han endvidere af Kronen Ejendomsbrev paa Provstegaarden i Aalborg, som han selv iboede, til Gengæld for hans Hustrus Marine Munkes Gaard Mousgaard (o: Munksgaard) i Vonsild Sogn, Gislum Herred, som de havde afstaaet til Kronen.⁶⁾

Ved Henrik Gerckens Død 1569 blev Regnskabsprovstiet forlænet uden Afgift til Tolderen i Aalborg Peder Stub.⁷⁾ Han var Søn af Iver Stub og Anna Christensdatter Hegelund i Ribe og blev 1562 Tolder i Aalborg, hvor han 12. Septbr. 1567 fik kgl. Bevilling til at være fri for Skat og Tynge, saa længe han var Tolder. Han døde vist i Nibe.⁸⁾

Peder Stub afgik som Tolder og Regnskabsprovst 1570, og 30. Oktbr. s. A. fik forannævnte Rasmus Pedersen da Forlæningsbrev paa Vendsyssel Provsti

¹⁾ Kancelliets Brb. 2. Aug. 1557.

²⁾ a. St. 24. Decbr. 1569.

³⁾ a. St. 24. Juni 1551.

⁴⁾ a. St. 11. Novbr. 1553.

⁵⁾ a. St. 5. Juli 1556.

⁶⁾ a. St. 14. Oktbr. 1560.

⁷⁾ a. St. 24. Decbr. 1569.

⁸⁾ Jydske Saml. IX. 74, Nibe Tgb. 7. Jan. 1632.

uden Afgift.¹⁾ 1576 var han Majgreve i »Guds Legems Lav« i Aalborg, hvor han 1548 var blevet Medlem, men han døde før 5. Juni 1578, da hans Enke fik eftergivet en Del af hans Restancer til Kronen.²⁾ Han var som foran nævnt gift med Marine Sørensdatter Munk af Morum, af den adelige Slægt fra Haubro.

21. Marts 1578 forlænedes Provstiet uden Afgift til Niels Andersen Skriver, Tolder i Aalborg, der havde været Underskriver paa Aalborghus³⁾; men han døde allerede 1583, og Provstiet blev da 24. Aug. 1583 forlænet til den efterfølgende Tolder i Aalborg forhenværende Slotsfoged Hans Jensen, som døde 29. Oktober 1601 og blev begravet i Frue Kirke, hvor der var Epitafium over ham og Hustru Dorte Jensdatter samt hendes første Mand Søren Olsen.⁴⁾ Hun er maaske den Dorte Jensdatter Kjærulf af Kornumgaard, der 1620 blev brændt for Trolddom sammen med en Del andre fornemme Kvinder i Aalborg⁵⁾; paa Epitafiet stod ganske vist, at hun døde 24. Maj 1614⁶⁾, men da Dødsaaret er paamalet efter hendes Død, kan hendes fornemme Arvinger have anbragt et urigtigt Aarstal for at skjule Sandheden om hendes Dødsmaade. I hvert Fald havde Dorte Jensdatter Kjærulf, der 1603 gav en Sølvkande til Vor Frue Kirke, været gift med en Søren, formodentlig den Søren Olsen af Vrangdrup i V. Brønderslev Sogn, der blev Borger i Aalborg 1581 og Gildebroder der 1582.

Det kan synes mærkeligt, at der i Kirken skulde

¹⁾ Kancelli Brb.

²⁾ a. St.

³⁾ a. St. og Jydske Saml. X. 74.

⁴⁾ A. H. Nielsen: Embedsmænd i Aalborg 221.

⁵⁾ Aalborg Amts hist. Aarbog II og Kjærulfske Studier S. 54.

⁶⁾ Personalh. Tidsskr. 6. VI 226.

være Epitafium over en Heks, men det maa erindres, at Epitafiet ogsaa gjaldt de 2 Mænd, og at det rimeligt blev anbragt mange Aar før hendes Død.

I Hans Jensens Forlæningstid eftersaas Kirkeregnskabsbøgerne 1597—1599 af en Anders Hansen og 1600 af Peder Rasmussen.

27. Januar 1602 fik Claus Jensen Dyre til Linderumgaard Forlæningsbrev paa Provstiet uden Afgift¹⁾; han døde 1610, men fratraadte allerede 27. Novbr. 1604 Forlæningen. Hans Fuldmægtige Peder Mortensen og Jens Jakobsen kvitterede Regnskaberne hhv. 1602 og 1604.

27. Novbr. 1604 fik Kancelli-Sekretær, senere Rigsraad Niels Mogensen Krag til Agerkrog og Trudsholm Provstiet, som han atter afstod 1608, da han fik et Prælatur i Ribe Domkirke kaldet »Var Syssels Provsti«²⁾. 1607 klagede han til Kongen over Kirkeværgernes Efterladenhed, og der udgik da 10. Septbr. aabent Brev til alle Kirkeværgere i de vendsysselske Herreder om, at de skulde møde og lade Regnskaberne efterse, naar Niels Krags Fuldmægtige kom ud i Landsdelen i dette Ærinde og tilsagde dem derom, og de skulde ogsaa yde de Afgifter til ham af Kirkerne, som Regnskabsprovsterne tidligere havde oppebaaret.³⁾

Som hans Fuldmægtig ved Kirkebøgernes Revision fungerede Tolderen i Aalborg Jakob Nielsen Ovid.

Efterat Niels Krag havde afstaaet Provstiet, blev det 24. April 1608 uden Afgift forlænet til David Lucht, Toldskriver i Helsingør, der beholdt det til 1636. Som hans herværende Repræsentanter under-

¹⁾ Kancelli Brb.

²⁾ a. St. 3. Febr. 1608.

³⁾ a. St.

skriver 1608 og 1610 en Jørgen Christoffersen, 1613 og 1618 Svend Pedersen, der var Ridefoged til Hundslund Kloster, og som 1613 boede i Lunderager og 1618 i Gæraa; 1621 underskrev Christen Munk i Gjettrup¹⁾, 1622 og 1633 igen Svend Pedersen og 1634 og 1635 Knud Thomsen i Sæby.

I 1629 klagede David Lucht over, at han havde overdraget Provstiet til Svend Jensen (o: Pedersen) i Hundslund, som nu ikke længer vilde forestaa det. David Lucht havde ingen Afgift faaet af det i 3 Aar, og Kongen gav derfor i Novbr. 1629 Ordre til Jens Juel, Lænsmand paa Aalborghus, om at han skulde tilholde Svend Jensen at klarere sit Regnskab.²⁾

1637—1638 var Provstiet forlænet til Holger Bille til Billeskov og Bjørnsholm, der døde 1638 som Forpagter paa Ørrehoved, og i hans Tid var en Niels Mouridsen Fuldmægtig for ham heroppe. Efter Billes Død blev Provstiet forlænet til Kancellisekretær Philip Julius Bornemann³⁾, der beholdt det til sin Død 1652, hvorefter det forlænedes til Dr. med. Poul Moth. 1639 var en Chr. Hansen Fuldmægtig, 1643 en Laurs Sørensen, 1646 en Søren Jørgensen, hvis Broder Chr. Jørgensen var Skriver paa Sejlstrup, og 1650 var Peder Thomsen Galskyt i Kornumgaard Provstiskriver.

Dr. med. Poul Moth, der 1652 blev Regnskabsprovst, var 1651 blevet Hofmedikus hos Frederik III og blev kort efter Kongens Livlæge.⁴⁾ Han døde 1670 og var Fader til Christian V.'s Elskerinde Sofie Amalie Moth.

I Poul Moths Tid passedes Stillingen af Hans Sø-

¹⁾ Se C. Klitgaard: Kjørulfske Studier S. 40.

²⁾ Kancelliets Brb. u. D.

³⁾ Biogr. Leksikon, II 541.

⁴⁾ Biogr. Leksikon XI 489 f.

rensen, Tolder i Aalborg, der døde 1651, derefter af en Anders Madsen, formodentlig ham, der da var Raadmand og Hospitalsforstander i Aalborg; 1657 og 1659 samt 1670 var Rektor Claus Nielsen i Sæby Moths Fuldmægtig, og 1669 en Jørgen Jøkkumsen.

Hartvig Kaas til Ulstrup og Faddersbøl i Thy var Regnskabsprovst 1670 til 1677. Han boede 1696 paa Sjælland.

1673 til 1678 var Peder Pedersen Frost af Hjørring Fuldmægtig.

Embedet ophævedes ved Forordning af 19. Febr. 1677, men Indehaveren havde det dog endnu 1696 og formodentlig til sin Død 1704.¹⁾ Biskop Bircherod skriver 1696, at Embedet paa den Tid kun indbragte ca. 29 Tdr. Korn og 57 Daler aarligt. Efter at Embedet var inddraget, revideredes Kirkeregnskaberne af Stiftsskriverne, der ansattes af Kongen, og disse var i det her omhandlede Tidsrum Søren Nielsen Lunge i Aalborg 1678 til 1685, da han blev By-skriver der, og derefter 1686 hans Broder Mikkel Nielsen Lunge, der ligeledes boede i Aalborg. Om disse Personer kan faas nærmere Oplysning i A. H. Nielsen: Embedsmænd i Aalborg S. 86 og 150.

¹⁾ Bircherods Dagbøger ved Molbech 316.